

Влијанието на последователните кризи врз жените

**Панел-дискусија на тема:
„Улогата и позицијата на жената во бизнис-светот, предности, предизвици и можности“
21.11.2023 година**

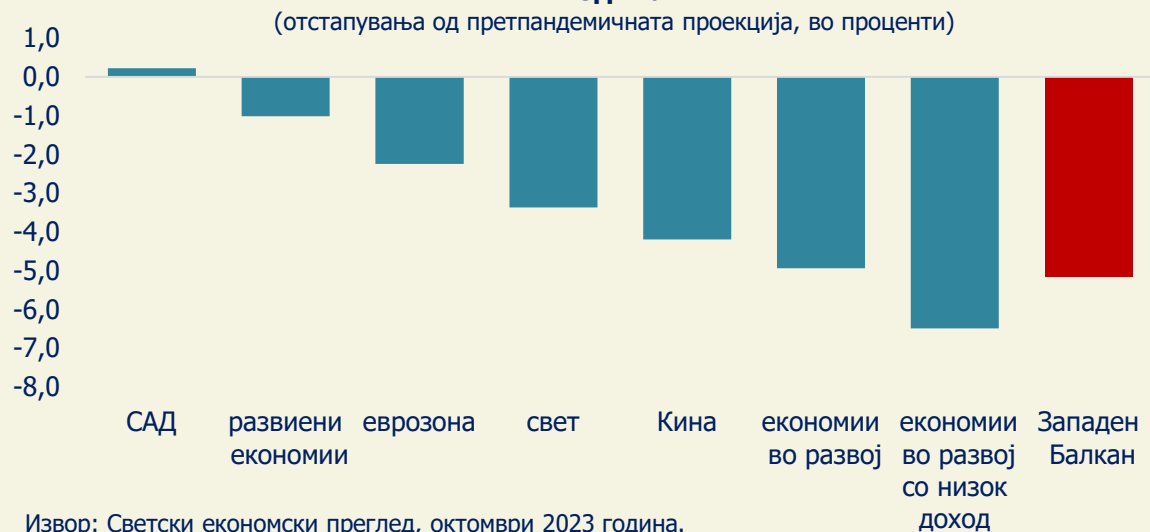
Анита Ангеловска-Бежоска,
гувернер

Силни и подолготрајни ефекти од последователните глобални шокови

- **Во изминативе неколку години светот се соочи со повеќе последователни шокови од невидени размери.** На пандемијата од 2020 година, се надоврзаа шокот на цените на примарните производи, војната во Украина, како и неодамнешниот конфликт Израел – Хамас.
- **Ефектите од овие шокови се видливи во повеќе сегменти:**
 - **Глобалната економија** во периодот 2020 – 2023 година претрпе големи загуби коишто се проценуваат на околу 4% во споредба со претпандемичните проекции, при поголеми загуби во помалку развиените економии, вклучително и на Западен Балкан (5%).
 - **Глобалната инфлација** растеше со стапки незабележани во изминатите 25 години, минатата година достигнувајќи околу 9% во просек, а во помалку развиените економии достигна двоцифрени нивоа.

Кумулативна загуба на реалниот БДП, за периодот 2020-2023 година

Стапка на глобалната инфлација
(просеци по периоди, во %)

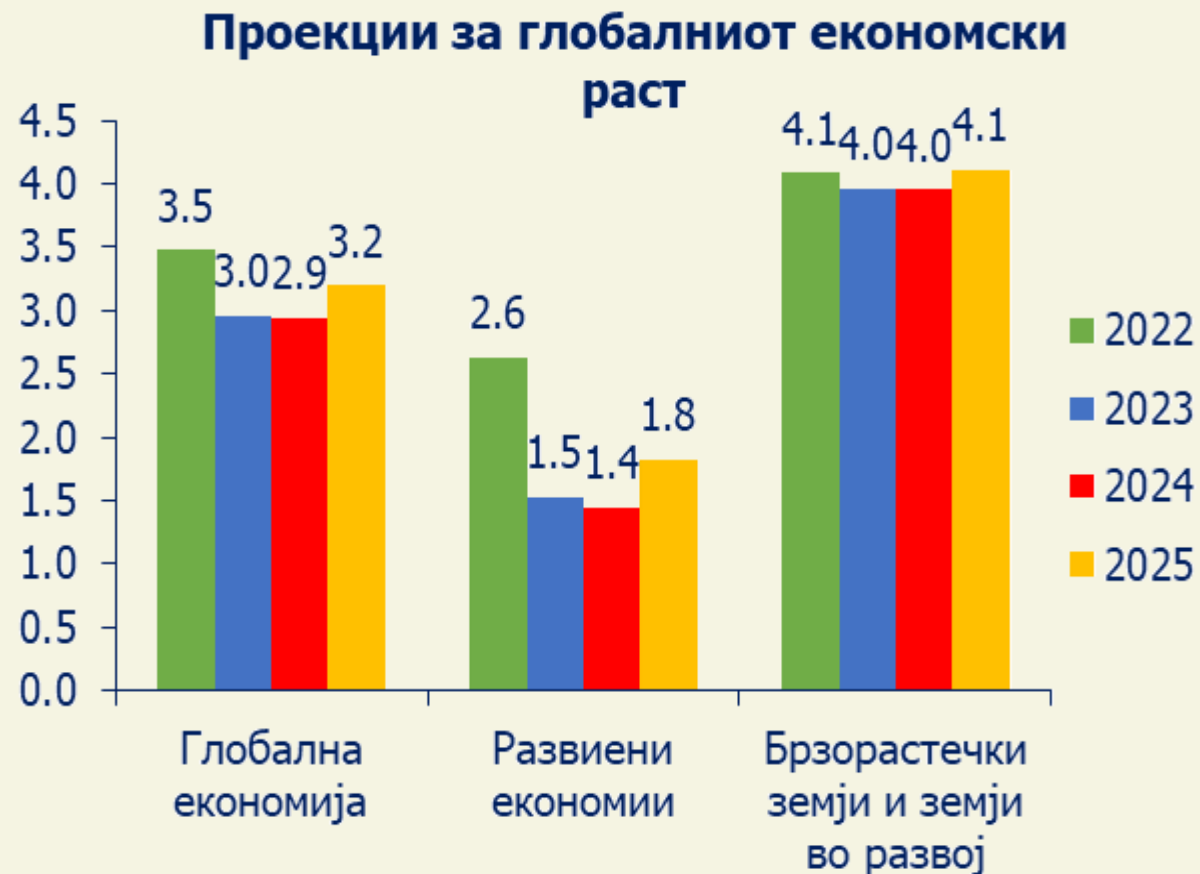

Извор: Светски економски преглед, октомври 2023 година

Неповолните ефекти од шоките не се исцрпени, ќе се чувствуваат и на среден рок

- ММФ предвидува дека **глобалната економска активност** на среден рок и натаму ќе забавува (во просек од 3%) и ќе остане под просекот во изминатите две декади (4%).
- **Притоа, поради геоекономската фрагментација**, глобалниот БДП може дополнително да забави, намалувајќи се за 0,2%, односно до 12%.
- **Глобалната инфлација** и покрај тоа што значително се намалува, таа и наредната година кај околу 80% од економиите во светот ќе биде над историскиот просек, којшто би се достигнал во 2025 година.

Извор: Светски економски преглед на ММФ, октомври 2023.

Кризите влијаат непропорционално врз различни економски и општествени сегменти

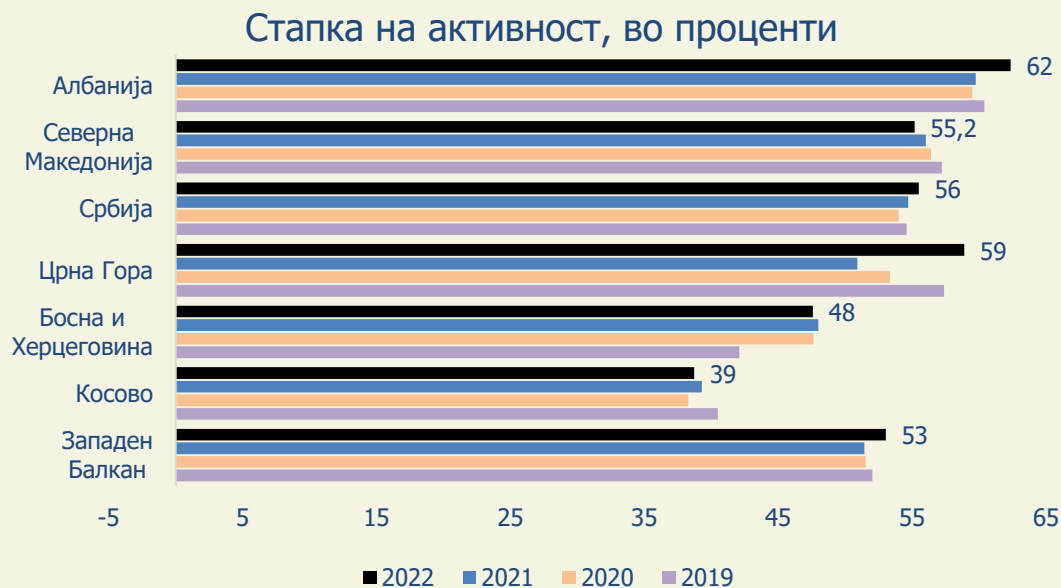
- Во **глобални рамки** од аспект на пазарот на труд, пандемијата најмногу ги погоди **младата популација, нискоквалификуваните работници и жените**, и тоа многу посилно во земјите во развој во споредба со развиените земји.
- Стапката на вработеност кај жените се намали за 7 п.п., наспроти 5 п.п. кај мажите, дополнително продлабочувајќи го родовиот јаз во стапките.

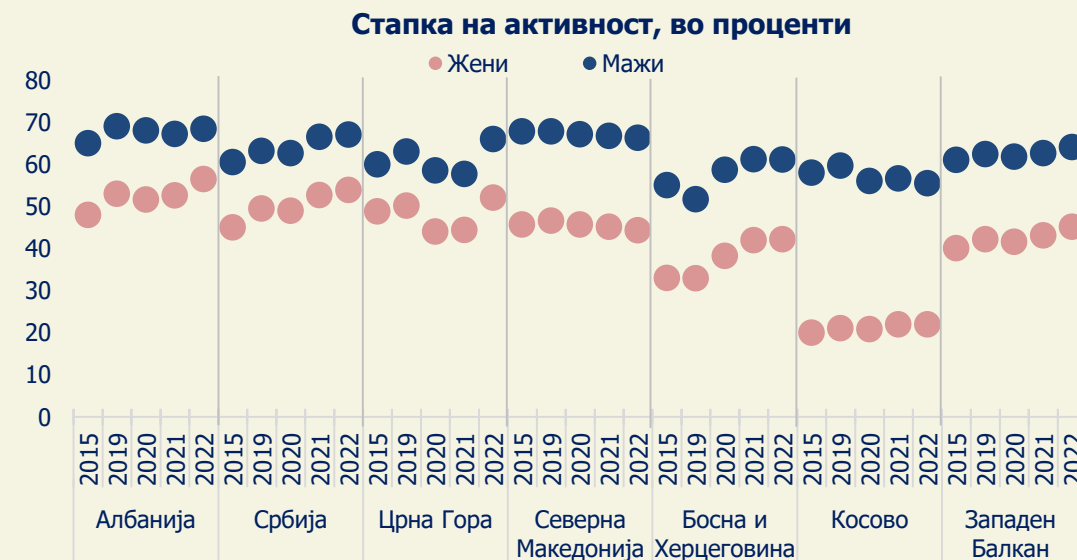

И во регионот на Западен Балкан кризите повеќе ги погодија жените

- Ова е видно преку стапката на активност, вработеноста и платите.
- Во пандемијата, стапката на активност во регионот се намали на **51%**, со посилен пад кај жените (за 1,6 п.п. кај жените и за 1,1 п.п. кај мажите);
- Така, кај жените се сведе на **41,5%** (во споредба со 61,8% кај мажите), при големи разлики по одделни земји – од 52% во Албанија до 22% во Косово (кај нас 46%);
- Состојбата во **2022 година се подобрува**, но за разлика од регионот, кај нас и во Косово стапките на активност на жените сè уште се под нивото од пред пандемијата.

Извор: WIIW база на податоци.

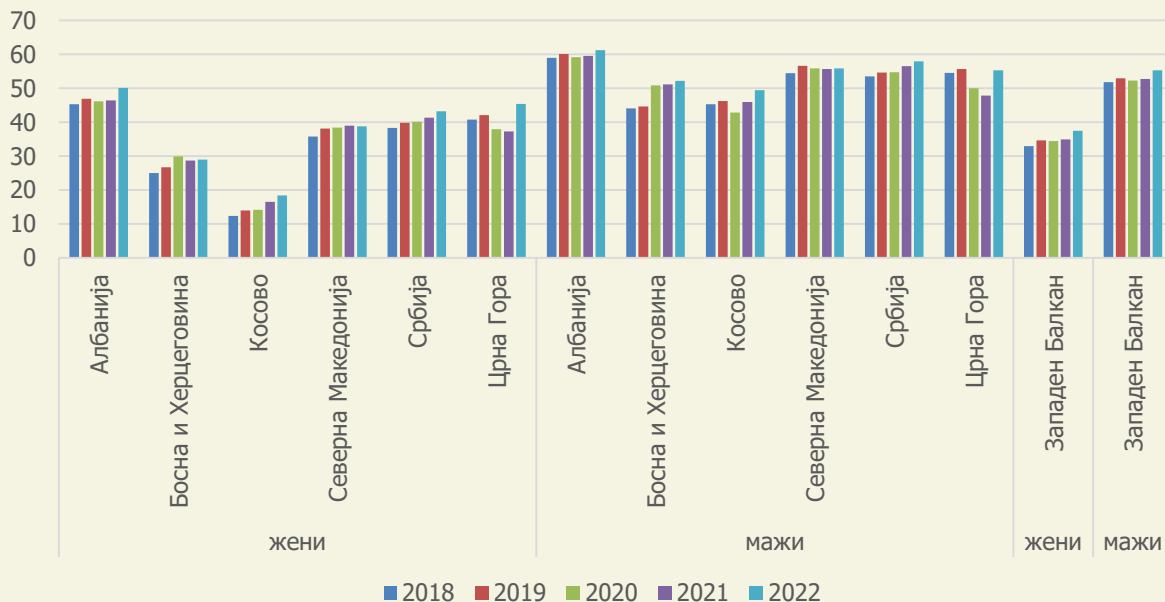
Извор: ILO и национални статистички заводи.

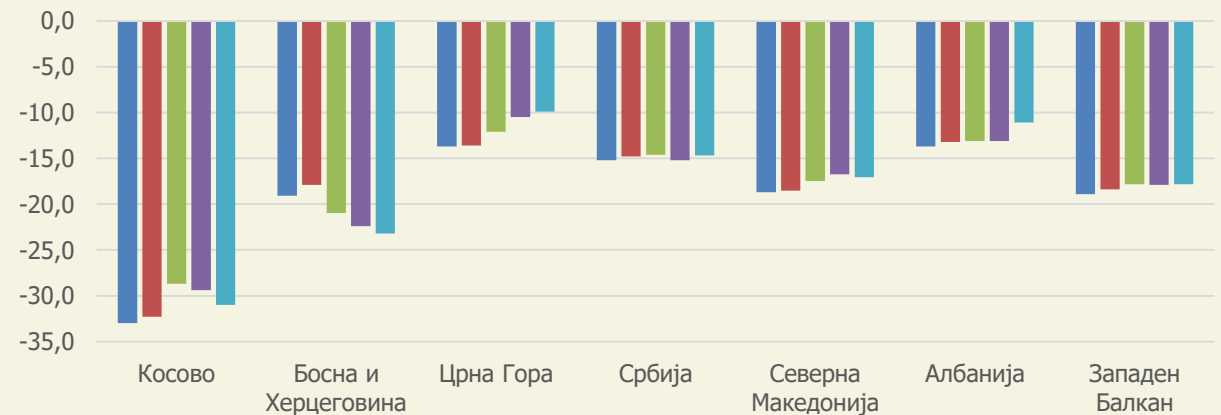
Ефекти врз пазарот на труд во земјите од Западен Балкан

- **Кај стапката на вработеноста:** кризите го забавија трендот на намалување на **родовиот јаз** којшто и натаму е на високо ниво од околу 18 п.п. Најголем е јазот во Косово – 30 п.п. (кај нас околу 17 п.п.).
- **Кај стапката на невработеност:** навидум подобрување, но како резултат на излезот на жените од работната сила.

Стапка на вработеност, по пол

Јаз во стапката на вработеност на жените во однос на мажите (во п.п.)

Извор: Национални статистички заводи.

■ 2018 ■ 2019 ■ 2020 ■ 2021 ■ 2022

Ефекти врз пазарот на труд во земјите од Западен Балкан

- **Неповолни ефекти преку каналот на доход.**
 - Во регионот постои значителен родов јаз во платите, **во интервал од 7 до 16%**, којшто кај дел од земјите бележи тренд на **проширување**;
 - Ова е спротивно од трендот на постепено намалување во ЕУ, каде што е исто така висок (околу 15%).

Зошто влијанието на пандемијата е посилно кај жените?

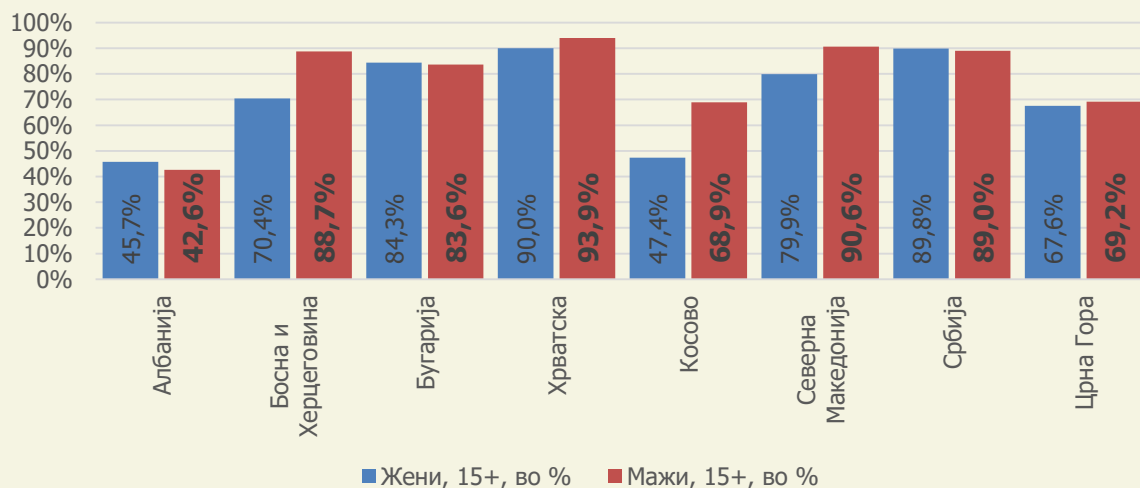
- **Пандемијата со различен интензитет ги погоди одделните сектори во економијата** – посилно го погоди услужниот сектор (особено во сегментите коишто се потпираат на социјална интеракција) и неформалната економија, каде што присуството на жените е поголемо. На пример, кај нас овие сектори вработуваат околу 29% од вкупните вработени жени и околу 27% од вработените мажи.
- Наодите од одредени студии (Mckinsey) упатуваат дека **пандемијата уште повеќе ги зголемила предизвиците на жената во поглед на работното место**, при што утврдиле дека една од четири жени размислува да се откаже од кариерните планови или да го напушти работното место.
- **Овие предизвици се уште понагласени кај жените во нашиот регион:** според анкетни истражувања, околу половина од неактивните жени (53%) не бараат работа поради семејни обврски и обврски за згрижување, што е двојно повисоко од процентот на застапеност на овие причини во ЕУ.

Пониската вработеност и понискиот доход влијаат неповолно и врз пристапот на жените до финансирање

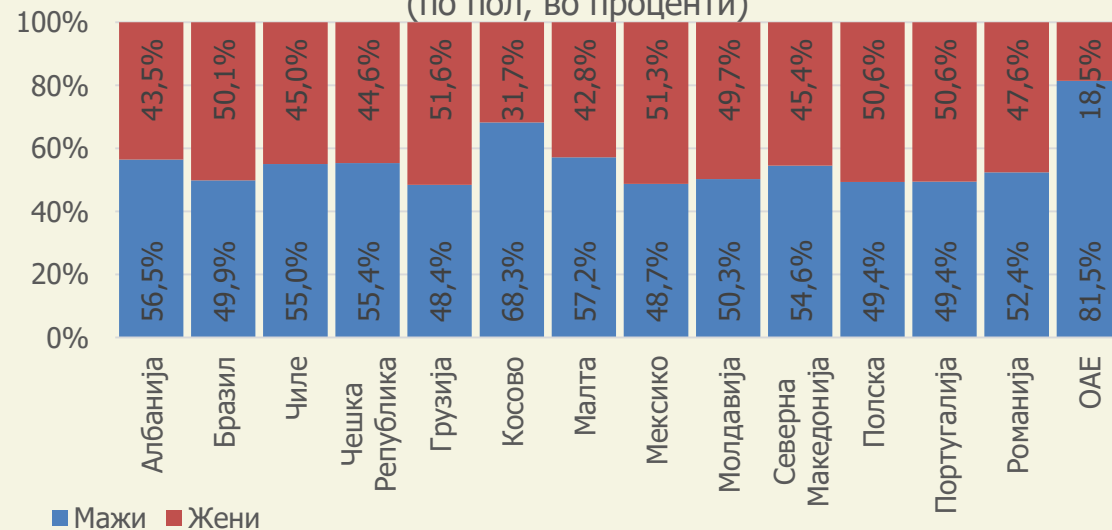
- Според најновите анкетни истражувања на ММФ, родовиот јаз во пристапот до финансиите постојано постои и е на **значително ниво**, што ги одразува бројните родови бариери, вклучително и тие од структурна природа, како што се низата правни и регулаторни ограничувања, социјалните норми и пониската вклученост на жените на пазарот на труд.
 - Во МК, околу 55% од вкупниот број кредитокорисници се мажи, а 62% од вредноста на кредитите на населението отпаѓаат на мажи (иако динамички гледано има одредено подобрување).
- Пристапот до финансирање е важна детерминанта за развојот на **претприемаштвото кај жените**, коешто е послабо во регионот.

Сопственици на сметки во финансиски институции,
по пол, % од вкупни испитаници

Извор: ФИНДЕКС база на Светска банка, 2021

Структура на корисници на кредити во 2022 година
(по пол, во проценти)

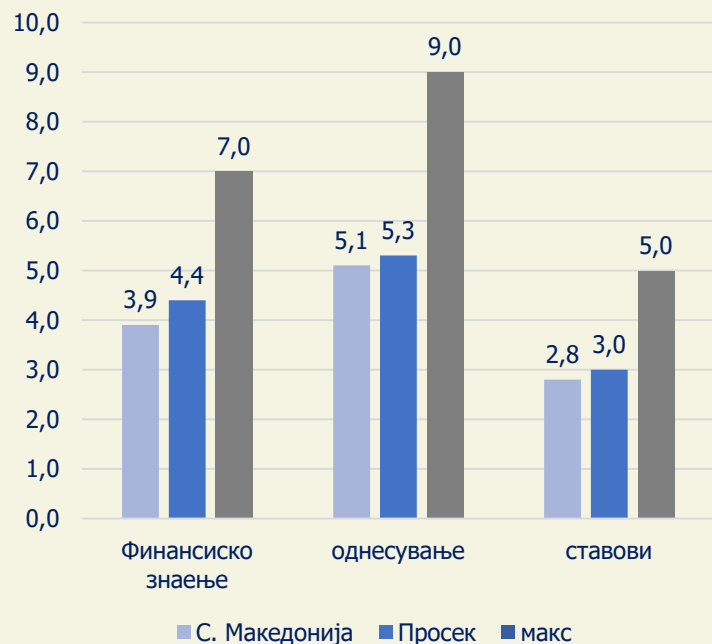
Извор: Анкета за пристап до финансирање, ММФ, 2023

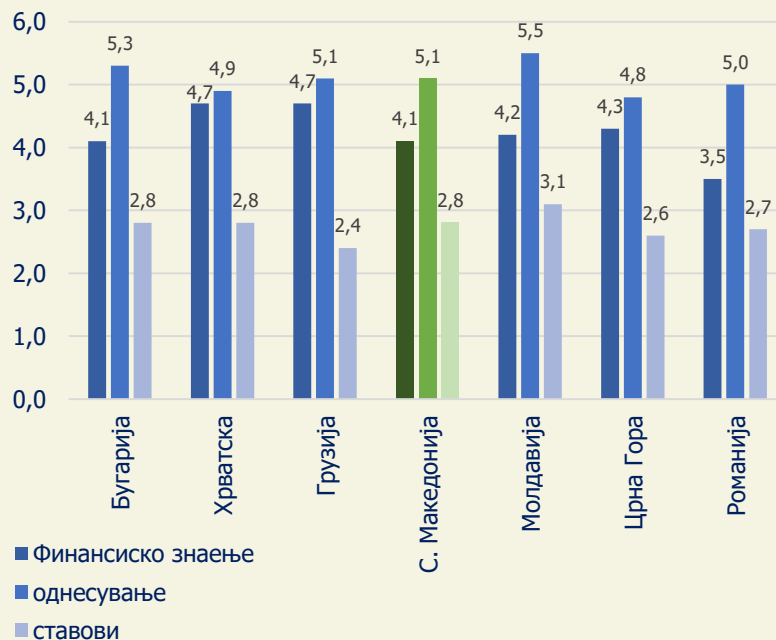
Помалиот пристап до финансии е одраз и на помалата финансиска писменост

- Истражувањето на ОЕЦД од 2020 година, коешто ја мери финансиската писменост преку 3 димензии: познавање на основните финансиски концепти (**финансиско знаење**), потоа финансиското **однесување** (штедење, финансиско планирање, користење различни фин. инструменти) и **ставовите** во однос на краткорочните наспроти долгорочните потреби, упатува на следниве заклучоци:
 - вкупната финансиска писменост кај нас е релативно ниска, но слична со просекот за ЦЈЕ (11,2 од 21 поени);
 - жените кај нас, како и во регионот, имаат пониски оценки речиси кај сите димензии, освен кај ставовите.

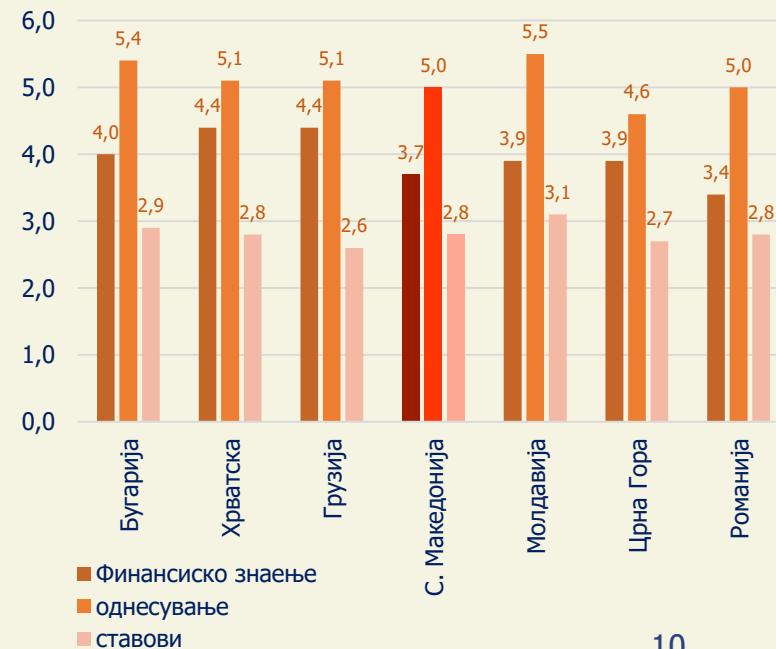
Оценки за финансиската писменост

мажи

жени

Заклучок

- Во изминативе неколку години, светот се соочи со повеќе последователни **шокови од невидени размери коишто имаа непропорционално влијание**, при што повеќе ги погодија помалку развиените економии, жените и помладата популација.
- Со тоа тие дополнително **го отежнуваат намалувањето на родовиот јаз**, којшто постоеше и претходно.
- **Поголемата општествено-економска инклузија** на жените носи бројни придобивки, не само за жените, туку и за целото општество – подобрувањата во овој сегмент може да придонесат за повисок БДП и до 10% во развиените економии, а дури и до 30% во земјите во развој.
- Во однос на регионот на **Западен Балкан**, според една студија на Светската банка, земјите секоја година **губат околу 18% од БДП** поради родовиот јаз на пазарот на труд, при што две третини од загубата произлегуваат од ниската стапка на активност на жените, а преостанатиот дел од разликите во изборот на занимања помеѓу мажите и жените.
- **Позитивниот ефект врз растот не би дошол само од зголемениот број на работна сила**, туку и од различните вештини и карактеристики на жените, коишто можат да дадат поинаква квалитативна димензија на пазарот на труд, како што се внимателноста во однос на ризиците, прагматичноста, емпатијата.
- **Оттука, тековните кризи уште повеќе ја нагласуваат потребата за засилен и холистички пристап од страна на носителите на политиките** за откривање на сите извори на родовата нееднаквост во институционалните, регулаторните, образовните и традиционалните норми.